

סיכום פרק יא'

חטאי המתאוננים בתבערה והמתאווים בקברות התאוה והשתלשלות העניינים בעקבותיהם

המתאוננים (א'-ג'):

חטא: העם (הרשעים) "חפשו תרוץ" כדי לעזוב את ה', ולכן התלוננו שהם עייפים מהדרך, שהרי הם כבר הולכים 3 ימים ללא מנוחה.

מקום: תבערה. **על שם:** שבערה במ אש ה'.

עונש המתאוננים – אש ה' אכלה "**בקצה המחנה**", שמשמעו **במוקצין** לשפלות (ערב רב), או **בקצינים** ובגדולים. **עצירת העונש** – העם צעק למשה, משה התפלל ושקעה האש.

המתאווים (ד'-ו'):

המתלוננים: האספסוף (ערב רב שנאספו והצטרפו לישראל) התלוננו ובני ישראל הצטרפו לתלונתם. **התלונות:**

1. מתאווים לאכול בשר.
2. מתגעגעים לדגים שאכלו במצרים בחינם (חינם מן המצוות – לא הוצרכו לקיים מצוות), לקישואים, לאבטיחים, לחציר, לבצלים ולשומים.
3. נמאס להם מהמן ("בלתי אל המן עינינו").
4. העם בוכה למשפחותיו- בוכים **על עסקי עריות** שנאסרו עליהם.

האם התלונה מוצדקת? – התורה מתארת את המעלות של המן ("והמן כזרע גד..."), ובכך ממילא רומזת שהתלונה לא היתה מוצדקת.

תאור המן (ז'-ט'):

1. "כזרע גד" – עגול כמו זרע של עשב שנקרא גד.
 2. "ועינו כעין הבדולח" – מראה המן כמו אבן טובה.
 3. "שטו (טיילו) העם ולקטו" – המן נאסף בקלות.
 4. "וטחנו בריחיים..." – טעם המן היה משתנה.
 5. "טעמו כטעם לשד השמן" – היה בו לחלוחית שמן.
 6. "וברדת הטל...ירד המן עליו" - כלומר היה טל מתחת למן.
- * בשמות ט"ז ראינו שהיה טל מעל למן, וכאן אנו רואים שהיה טל מתחתיו, ומכאן שהמן היה כאילו מונח בקופסא – טל מעליו ומתחתיו.
- * תיאור זה מצטרף לתיאור המן בשמות ט"ז, שם מתואר שביום ששי ירדה כמות כפולה של מן, בשבת לא ירד מן, טעמו כצפיחית בדבש וכו'.

בעקבות התלונות:

א. **טענות משה לה'** (י"א-ט"ו):

1. איני יכול להנהיג את העם לבד.
2. מה אעשה לגבי תלונתם על בשר.

ב. **תגובת ה'** (ט"ז-כ'):

1. בחר שבעים זקנים שיעזרו לך בהנהגת העם.
2. אני אתן לעם בשר לחודש ימים עד שיימאס להם.

תגובת משה לדברי ה' – "**הצאן ובקר ישחט להם**" וגו' – ניתנת לכמה פירושים. ראה טבלה מצורפת.

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

הטיפול בבעיה הראשונה שהעלה משה:

בחירת שבעים הזקנים והתנבאות אלדד ומידד (כ"ד- ל'):

משה לקח ששה אנשים מכל שבט, ואח"כ בחר שבעים זקנים מתוך שבעים ושניים נציגי השבטים ע"פ הגרלה. ה' ירד בענן ודבר אל משה. משה האציל מרוחו על הזקנים ואז הם התנבאו "ולא יספו" (1). ולא הוסיפו להתנבא, אלא התנבאו רק באותו יום. 2. לא הפסיקו להתנבא.

אלדד ומידד, שהיו בין שבעים הזקנים שנבחרו, נשארו במחנה (מתוך ענוה) והתנבאו שם.

יהושע הציע לכלוא אותם (רש"י: כי נבאו שמשה ימות ויהושע יכניסם לארץ).

משה סירב ואמר שהלוואי שכל העם יהיו נביאים.

הטיפול בבעיה השניה שהזכיר משה:

בעיית הבשר לעם – מתן העונש למתאווים (ל"א- ל"ה)

העונש למתאווים: השליו הגיע בגובה אמתיים (2 אמות=כמטר), כך שאין טורח לאוספו. העם אסף את השליו במשך יום לילה ויום.

הממעוט אסף 10 חומרים {כמות גדולה}, וה' הרג חלק מהעם.

המקום נקרא קברות התאוה, כי שם קברו את העם שהתאוו.

סיכום תלונות ישראל ותגובות ה' בספר שמות ובמדבר י"א – ראה טבלה מצורפת

תגובה	תלונת העם		
"אל תיראו התייצבו וראו את ישועת ה'"	פרעה רדף אחריהם ולכן התלוננו למשה למה הוציאם ממצרים.	י"ד:י"-י"ג	ספר שמות
משה השליך עץ למים, והם נהיים מתוקים.	במרה – מה נשתה?	ט"ו:כ"ד- כ"ה	
ה' נתן מן ושליו.	במדבר סין – הלוואי שהיינו מתים במצרים, שם היה בשר ולחם.	ט"ז:א'- ט"ו	
משה הצטווה להכות בסלע ולהוציא מים.	ברפידים (מסה ומריבה) – למה יצאנו ממצרים, אין לנו מים.	י"ז:א'-ג'	
אש הרגה בקצה המחנה.	בתבערה – העם התאונן על טורח הדרך.	י"א:א'-ג'	ספר במדבר
ה' נתן לעם שליו, והרג חלק מהעם.	בקברות התאוה – התאוו לבשר ונמאס להם מהמן.	י"א:ד'ל"ד	

טבלה נוספת

תשובת ה' למשה:	קושיית משה ל-ה':	
"היד ה' תקצר? עתה תראה היקרך דברי אם לא"	"...הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם..."	
האם אני- ה' לא מסוגל לתת בשר?! עכשיו תראה שזה יקרה ויהיה בשר.	איך תתן לכל העם בשר למשך חודש? הרי בכל העולם אין מספיק בשר בשביל זה! (משה חוטא בחוסר בטחון ב-ה').	פרוש א' של רבי עקיבא (פשוט)
אם לא אתן להם בשר, העם יחשוב שאני לא מסוגל לתת.	זה לא מכובד שתתן כל כך הרבה בשר ואחר כך תהרוג את העם! האם יישחט כל כך הרבה צאן, כדי להרוג את העם?	פרוש ב' של רבי שמעון
אם לא אתן יגידו שאיני מסוגל לתת. אמר לו משה: אלך ואפיס אותם. אמר לו ה': עכשיו תראה שהם לא יקשיבו לך, ואכן כך קרה.	העם מחפשים תירוצים להתלונן, ולכן אם תתן בשר זה לא יעזור! (כגון: אם תתן להם עופות, יגידו בקשנו דגים, אם תתן להם צאן, יגידו בקשנו בקר וכדומה).	פרוש ג' של רבן גמליאל

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

שאלות ותשובות פרק יא		
תשובה	שאלה	מס' שאלה
<p>א. לפי רש"י התלונה הייתה על הדרך הקשה במשך שלושה ימים, אך יותר משהתכוונו לתלונה זו עצמה חיפשו תירוצים כנגד החובות הכרוכות בלהיות עם ה'.</p> <p>ב. המתלוננים הם אנשים מ"קצה המחנה" שע"פ הפירוש הם הפחות מאמינים ("קצה" מלשון מוקצים שבהם לשפלות) או דווקא ההיפך – קצינים וגדולים שבהם ("קצה" מלשון קצינים).</p> <p>העונש שניתן על כך הוא שבערה במ אש.</p> <p>ג. רש"י מסביר שע"פ הפסוקים בודאי היה להם בשר כך שתלונתם לא יכלה להיות ממשית לגבי הבשר עצמו, אלא שביקשו תלונה ועלילה להיתלות בה.</p> <p>ד. פסוק כ' מזכיר את הסיבה לכך שנענשו בגלל בקשת הבשר, והיא בגלל ראיית העומד מאחרי תלונתם: לא צורך בבשר כי אם "יען כי מאסתם את ה' אשר בקרבכם" וגו'.</p>	<p>א. מהי התלונה הנזכרת בפסוק א' ומה גרם לתלונה זו? היעזר ברש"י.</p> <p>ב. מיהם המתלוננים בתלונה זו? (רש"י, 2 פירושים) ומהו העונש שניתן על חטא זה?</p> <p>ג. כיצד מחזקת תלונתם הבאה את הפירוש שתלונותיהם אינן תלונות של ממש אלא הם מחפשים להם עלילה להיתלות בה? (רש"י לפסוק ד').</p> <p>ד. כיצד מחזק פסוק כ' את ראיית הסיבה האמיתית לתלונתם?</p>	<p>1 יא תלונת העם (א' – ג')</p>
<p>א. האספסוף, הם הערב רב שעלה עם ישראל ממצרים, הם שהחלו בתלונה, ובני ישראל הצטרפו אליהם. תלונתם ה"רשמית" הייתה על מחסור בבשר, אלא שלא באמת סבלו ממחסור בבשר וחיפשו תלונה להיתלות בה.</p> <p>ב. שמות ט"ז, ב – ג.</p> <p>ג. בשמות ט"ז ה' נותן להם בשר ומן.</p> <p>משה אינו פונה לה' בעניין זה כי ה' מגיב מיד. לאחר דבר ה' הוא פונה לעם ואומר שתלונותיהם אינן עליו ועל אהרן, אלא על ה' ושיקרבו לשמוע את דבר ה', ואז מודיע להם ה' על השלו והמן.</p> <p>במדבר י"א משה מתלונן על משא העם עליו.</p> <p>ה' אומר לו לאסוף שבעים מזקני ישראל לעזור לו ואת העם מעניש בבשר עד שיצא מאפם ובסופו של דבר מכה בהם מכה גדולה.</p> <p>ההבדל בין התגובות נובע מכך שאז אכן ניתן היה לדבר על מחסור. הבעיה הייתה בכך שלמרות הניסים שראו לא האמינו מיד שה' יפתור את זה. כאן היו אלה רק תואנות כדי לסור מכובד המצוות שהוטל עליהן עם מתן תורה.</p> <p>ד. האוכל לא ניתן להם במצרים ללא עבודה פיסית קשה, אך עתה נדרשה מהם עבודה רוחנית שהייתה קשה להם.</p>	<p>א. מיהם המתלוננים בפסוקים ד' – ו' ומהי תלונתם? היעזר ברש"י לפסוק ד'.</p> <p>ב. היכן מסופר כי התלוננו גם בעבר, לאחר יציאתם ממצרים, על מחסור בבשר? ציין ספר, פרק, פסוק/ים.</p> <p>ג. מהי תגובת משה ומהי תגובת ה' בכל אחד מן המקרים וכיצד ניתן להסביר את ההבדל בין התגובות? (פס' ז' – ט' ורש"י לפס' ד')</p> <p>ד. כיצד ניתן להסביר כי הם זוכרים את האכילה במצרים כאכילה שניתנה להם חנם? (רש"י לפסוק ה').</p>	<p>2 יא האספסוף התאוות תאוות (ד' – ו')</p>
<p>א. * המן ירד מן השמים. * המן ירד בכל יום (חוץ משבת). * המן ירד עם שכבת טל מלמעלה ומלמטה, כמונח בקופסא.</p> <p>* מי שהותיר ממנו מצא בבוקר שהמן הבאיש.</p> <p>* המן לא הבאיש בשבת.</p> <p>* ביום שישי ירדה כמות כפולה של מן.</p> <p>* המן היה באיזה טעם שרצו.</p>	<p>א. עיין בפסוקים ז' – ט' ובשמות פרק ט"ז וציין שני פרטים מהם ניתן ללמוד על האופי הניסי של המן.</p> <p>ב. איזו תלונה הייתה בפי העם לגבי המן?</p> <p>ג. מתי הופסקה נתינת המן לעם והיכן מסופר על כך? (ציין מקור מדויק: ספר,</p>	<p>3 יא ע"פ שאלת בגרות תיאור המן (ז' – ט')</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p>ב. תלונתם הייתה על ה"שעמום" שבאכילת אותו הדבר כל הזמן.</p> <p>ג. נתינת המן הופסקה לאחר שנכנסו לארץ ישראל, למחרת אכלם מעבור הארץ – יהושע ה', יב.</p> <p>ד. מי שאמר בפסוק ו' את התלונה "ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו" אינו מי שאמר בפסוק הבא "והמן כזרע גד הוא" וגו', שהוא שבח למן. (הדברים עשויים להיראות כאילו הם המשך אחד, אך אין הדבר כך, אלא בפסוק ו' תלונה, בפסוק ז' שבח).</p>	<p>פרק, פסוק) ד. "והמן כזרע גד הוא" ... (ז'). רש"י: "והמן כזרע גד", מי שאמר זו לא אמר זו. מה הביא את רש"י לפרש כך?</p>	
<p>א. רש"י מביא בשם חז"ל פירוש שהם בכה על עסקי משפחות, על שנאסרו להם עריות. דבר זה מצטרף לפירושו בפסוק ה' שהיה קשה להם להתמודד עם החידוש שבמצוות והגבלות.</p> <p>ב. כבר בתחילת דרכו של משה נאמר עליו ועל אהרן "ויצום אל בני ישראל" וגו' (שמות ו', יג) ומפרש רש"י שאז אמר להם ה' הדברים הכרוכים במנהיגות זו, וכן לאחר חטא העגל, כשנתקל משה בקשיים העצומים המלווים את הנהגת העם, אמר לו ה' "לך נחה את העם" וגו' (שמות ל"ב, לד).</p>	<p>א. "וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו" (י'). כיצד מצטרף פירושו של רש"י לפסוק י' לפירושו לפסוק ה': "אשר נאכל במצרים חינם" ... ומהו אומר חינם? חינם מן המצוות?</p> <p>ב. משה שואל את ה' מדוע אמר לו שעליו לשאת את העם בחיקו (י"ב). היכן אמר לו ה' דבר זה? היעזר ברש"י.</p>	<p>4 יא תלונת משה (י' – ט"ו)</p>
<p>א. משה התקשה לשאת בנטל העם לבדו (לפי רש"י לפסוק ט"ז זקנים ראשונים מתו באש תבערה).</p> <p>ב. לפי רש"י הראה ה' למשה את הפורענות שהוא עתיד להביא עליהם ואז אמר משה: אם כך הרגני תחילה שלא ארעה ברעתם. (מפרש "ואל אראה ברעתי" כ"ברעתם", וכדי לא לכתוב מלה זו נכתב "ברעתי"). פירוש זה שונה מהפשט בכך שלפי הפשט מצטער משה על עצמו ולפי הדרש כאן מצטער משה על ישראל.</p> <p>ג. אסוף שבעים מזקני ישראל שיעזרו לך – "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל... ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם"...</p>	<p>א. מה הביא את משה לטעון "לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה?"</p> <p>ב. מה הביא את משה לומר "ואם ככה את עושה לי הרגני נא הרוג" לפי רש"י ובמה שונה פירוש זה מדרך הבנת הדברים ע"פ הפשט?</p> <p>ג. כיצד הגיב ה' לתלונת משה? צטט בתשובתך את הכתוב.</p>	<p>5 יא תלונת משה ותגובת ה' (י"א – כ')</p>
<p>א. תגובת משה הייתה תלונה לה' על משא העם. ה' אמר לו בתגובה לדבריו אלה שיאסוף שבעים זקנים שיעזרו לו בהנהגת העם, ובתגובה לשאלה "מאין לי בשר לתת לכל העם הזה" אמר לו לומר לעם שיקבלו בשר עד שיצא מאפם.</p> <p>ב. הזקנים אינם אותם זקנים שהיו עם ישראל קודם לכן, כי הם מתו בתבערה, אלא אנשים שהיו שוטרים עליהם במצרים וריחמו עליהם וספגו מכות בגלל שהגנו עליהם. עתה יבואו על שכרם ויתמנו לתפקיד זה. משה ישכנעם בדברים לשאת עמו במשא העם בהדגישו הצדדים הטובים והחשובים של תפקיד זה.</p>	<p>א. מה הייתה תגובתו של משה לעניין בקשת העם לקבל בשר ומה הייתה תגובת ה' לדבריו?</p> <p>ב. מי הם הזקנים שנתבקש משה לאסוף וכיצד שכנעם לשאת עמו במשא העם? (רש"י לפסוק ט"ז).</p>	<p>6 יא תלונת משה ותגובת ה' (י"א – כ')</p>

סיכום ספר במדבר – לשימוש פרטי ולתלמידים

מתוך האתר של מאיר אביטן www.meir-avitan.co.il

<p>א. <u>דרך אחת</u> היא שמשה פקפק בדברי ה' ובכך חטא. (והסיבה שלא נזכר כאן שנענש על דבר זה היא כי לא אמר דבר זה ברבים ולכן לא נענש, אך בעניין "שמעו נא המורים" בהכאת הסלע נענש כי היה זה באזני כל העם).</p> <p><u>דרך שנייה</u> היא שאין לפרש הדברים כהבעת תמיהה ליכולת ה' לעשות מה שאמר, אלא להבעת הסתייגות מכך שה' רוצה לתת להם עתה בשר ומיד אח"כ להרוג אותם, "וכי שבחך הוא זה?"</p> <p>ב. "והמה בכתובים" משמעו שהיו אלדד ומידד בין שבעים הזקנים שנבחרו בגורל בכתב מתוך שבעים ושניים הזקנים שנבחרו בתחילה, ששה מכל שבט. הזקנים נבחרו ששה מכל שבט, אך כדי למנוע ויכוח בין השבטים על כך ששניים מבין השבטים יצטרכו להסתפק בחמישה נציגים משבטם עשה משה גורל, שבו נבחרו שבעים זקנים מתוך השבעים ושניים.</p> <p>ג. יהושע הציע לכלוא אותם מכיוון שנתנבאו רע על משה, שלא יכניסם לארץ אלא יהושע יכניסם (ואע"פ שבכך ניבאו גדולה ליהושע קינא יהושע לכבוד משה רבו). משה הגיב שאין צורך ליהושע לקנא כאן את קנאתו לו "ומי יתן כל עם ה' נביאים".</p>	<p>א. מהן שתי הדרכים בהן ניתן להבין את דברי משה לה' בפסוקים כ"א – כ"ב? היעזר ברש"י.</p> <p>ב. מה משמעות המילים שנאמרו לגבי אלדד ומידד "והמה בכתובים" ומה נלמד מתוך כך לגבי אופן היבחרם של שבעים הזקנים מתוך שבטי ישראל? (רש"י לפסוק כ"ו)</p> <p>ג. כיצד הגיב יהושע להתנבאותם של שניים מתוך שבעים הזקנים, מדוע הגיב כפי שהגיב וכיצד הגיב משה לדבריו?</p>	<p style="text-align: center;">7 יא "הצאן ובקר ישחט"... (כ"א – כ"ב)</p>
<p>א. קדשו" לשון זימון – זמנו עצמכם לפורענות, כמו בספר ירמיה (י"ב, ג) – "והקדישם ליום הריגה".</p> <p>ב. הסתירה היא שבפסוק כ' נאמר שיקבלו בשר עד חודש ימים, עד שיצא מאפם, ואילו בפסוק ל"ג כתוב שבעוד הבשר בין שיניהם, כבר בהתחלה, הכה בהם ה'. ההסבר: הכשרים שבהם מתים לאחר חודש והרשעים מיד, כשהבשר עודנו בין שיניהם. ולפירוש אחר – ההבדל הוא אכן בין הכשרים והרשעים, אך הכשרים ימותו מיד והרשעים יסבלו שלושים יום ואח"כ ימותו.</p>	<p>א. מהי כוונת הציווי "התקדשו" כפי שפירש רש"י במדבר י"א, יח – כ, וכיצד הוא מוכיח זאת?</p> <p>ב. מהי הסתירה בין פסוק כ' לפסוק ל"ג? ישב את הסתירה לפי פירוש רש"י.</p>	<p style="text-align: center;">8 יא</p>